

A jövőben létrehozandó szellemi alkotásokra vonatkozó felhasználási, vállalkozási és tervezési szerződés összefüggései

1. A felhasználási szerződés és a vállalkozási szerződés elhatárolása

A szellemi alkotások, ezen belül az iparjogvédelmi és a szerzői alkotások felhasználása felhasználási szerződéssel történik. Az iparjogvédelem körében erre leginkább a licencia szerződés elnevezést alkalmazzák, a szerzői alkotások tekintetében pedig a felhasználási szerződést. A szellemi alkotásokat az alkotók „megrendelésre”, is létrehozhatják, ilyenkor jogilag egy összetett folyamatról van szó, aminek első fázisa az alkotó munka, melynek eredményeként megszületik a felhasználó igényei szerint alakított alkotás, majd annak átadásával kezdődik a második fázis, az alkotás felhasználása.

A második fázis azért a felhasználás, mert a szellemi alkotások olyan különleges művek, melyeket a megrendelő nem használhat fel kénye kedve szerint, csak az alkotó által megengedett keretek között, még akkor is, ha a mű dologi formában jelenik meg és annak a felhasználó a tulajdonosa lesz. Az alkotó törvényből fakadó joga, ún. vagyoni joga ugyanis, hogy a szellemi alkotásban, mint speciális produktumban megjelenő többletértéket, hasznot kiaknázza, vagy ha ezt nem ő teszi, akkor erre másnak, felhasználási szerződéssel engedélyt adjon. Akinek tehát az alkotást készíti, az felhasználó lesz. A felhasználó vagy saját maga számára hasznosítja az alkotást – vannak funkcionális alkotások, melyek közvetlenül hasznosak a felhasználónak –, pl. építészeti tervek, festmény, szobor, speciális, egyedi megrendelésre készült szoftver, stb. – vagy harmadik személyek felé hasznosítja azt – a legtöbb alkotás értéke nem magában a műpéldányban van, hanem a benne rejlő érték kiaknázásában –, pl. játékszoftverek, könyvkiadás, megfilmesítés, védjegy, formatervezési minta, stb.

Ha az első fázisban zajló alkotó tevékenységet nézzük, az tipikusan a Ptk.-ban szabályozott vállalkozási szerződés kereteibe illeszkedik,

---

* Dr. Barta Judit, egyetemi docens, Miskolci Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, Kereskedelmi Jogi Tanszék, a Kereskedelmi Jogi Intézeti Tanszék vezetője, Miskolc

a második fázis pedig a szerzői jogi törvényben rendezett felhasználási, illetve az iparjogvédelmi jogszabályokban szabályozott licencia szerződésnek felel meg.

Az iparjogvédelem alá tartozó alkotások esetén, a vonatkozó jogszabályok kimondják, hogy az alkotás felhasználása, fő szabályként, kizárólag az alkotó joga, az ő joga a felhasználás engedése másnak, de nem rendelkeznek olyan licencia-szerződésről, mely jövőben létrehozandó alkotás felhasználásról szól. Emiatt, többnyire vállalkozási szerződést kötnek a felek az alkotás létrehozására, esetleg vállalkozással vegyes felhasználási szerződést, melyet a bírói gyakorlat is elfogadott. Az egyik bírósági ítélet szerint, vállalkozási szerződés tárgya lehet szellemi alkotás előállítása is. A szellemi alkotás *jogvédelmet nem érintő kérdésében* - így a mű előállítása, ellenértéke vagy hibás teljesítése körében - *a vállalkozási szerződés szabályait kell alkalmazni*, ha pedig a szellemi alkotás kielégíti a külön törvényben foglalt kritériumokat, az ezzel kapcsolatos jogvitában *a jogvédelemre a külön törvény az irányadó.*¹

A szabályozás hiányossága viszont oda vezetett, hogy a felek gyakran csak a vállalkozási szerződést kötik meg, de a felhasználásról elfelejtene rendelkezni. Kérdéses ilyenkor, hogy a vállalkozói díj tartalmazza-e a felhasználás díját és az is, hogy mire terjed ki külön rendelkezések hiányában, a felhasználás.

A szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény (Sztj.) 16. § (1) bekezdése szerint, a szerzői jogi védelem alapján a szerzőnek kizárólagos joga van a mű egészének vagy valamely azonosítható részének anyagi formában és nem anyagi formában történő bármilyen felhasználására és minden egyes felhasználás engedélyezésére. E törvény eltérő rendelkezése hiányában a felhasználásra engedély felhasználási szerződéssel szerezhető. A 42. § (1) bekezdés kimondja, hogy felhasználási szerződés alapján a szerző engedélyt ad művének a felhasználására, a felhasználó pedig köteles ennek fejében díjat fizetni. A két szakasz alapján egyértelmű, hogy *a felhasználásra engedély csak szerződés alapján szerezhető, és díj ellenében.* Az Sztj. eltér azonban az iparjogvédelmi alkotásokra vonatkozó jogszabályoktól annyiban, hogy előírásai szerint, felhasználási szerződés köthető már létező műre *és a jövőben megalkotandó műre is.*²

---

¹ [BDT2011. 2577.](#)

² Sztj. 49.§ (1)-(4) bekezdései.

A jövőben alkotandó művek esetében vita tárgyát az képezi, hogy a szerzői mű létrehozására lehet-e külön vállalkozási szerződést kötni, vagy már magára a létrehozásra is csak az Szjt. szerinti, jövőben megalkotandó műre vonatkozó felhasználási szerződés köthető. A polémia két okra vezethető vissza:

- A vállalkozási szerződés általában nem tartalmaz felhasználási rendelkezést, így kérdéses, hogy a kifizetett díj csak a mű megalkotásának az ellenértéke, vagy az tartalmazza a szerzőt illető felhasználás díját is, és mire terjed ki a felhasználás.

- A vállalkozási szerződésnél a teljesítés elfogadásáról szóló nyilatkozat, illetve a hibás teljesítés jogkövetkezményei másként alakulnak, mint az Szjt. szerinti említett speciális felhasználási szerződésnél, erről bővebben a tervezési szerződésnél lesz szó.³

Az irányadó bírói gyakorlat alapján az a következtetés vonható le, hogy a jövőben megalkotandó szerzői alkotások létrehozására és felhasználására irányuló szerződéseket, függetlenül azok elnevezésétől (vállalkozás, olykor megbízás), illetve akár tartalmától, az Szjt. hatálya alá tartozó felhasználási szerződésnek minősíti a bíróság.

Az ÍH 2005/4/159. szám alatt közzétett jogesetben az eljáró bíróság döntése szerint, *a szoftverre kötött megállapodás⁴ nem vállalkozási, hanem felhasználási szerződés, mivel az a szerzői jog hatálya alá esik. A kommentár ehhez annyit fűz hozzá, hogyha egy szerződés jövőben megalkotandó szerzői jogi alkotás létrehozására irányul, az tekintettel speciális tárgyára, még ha a felek így minősítik is, sem lehet vállalkozási szerződés.*⁵

---

³ Az Szjt. 49. § (1) bekezdés szerint, jövőben megalkotandó műre vonatkozó szerződés alapján átadott mű elfogadásáról a felhasználó a mű átadásától számított két hónapon belül köteles nyilatkozni. Ha a művet a felhasználó kijavításra visszaadta, a határidő a kijavított mű átadásától számít. Ha a felhasználó az elfogadásra nyitva álló határidőn belül nem nyilatkozik, a művet elfogadottnak kell tekinteni A (2) bekezdés szerint, a felhasználó jogosult az elkészült művet indokolt esetben - megfelelő határidő tűzésével - a szerzőnek kijavítás végett ismételtlen is visszaadni. Ha a szerző a kijavítást alapos ok nélkül megtagadja vagy határidőre nem végzi el, a felhasználó a szerződéstől díjfizetés kötelezettsége nélkül elállhat. Ha a mű javítás után sem alkalmas a felhasználásra, a szerzőt csak mérsékelt díjazás illeti meg (49. § (3)-(4) bekezdések).

⁴ A szoftverek felhasználásra irányuló szerződésekről lásd bővebben: BARZÓ Tímea: *A szoftverek felhasználása a vállalatok és a hivatalok munkamenetében*. TÁMOP-4.1.2-08/1/A-2009-0049 E-kormányzat témakör. E-learning tananyag. http://miskolc.infotec.hu/ilias.php?baseClass=ilSAHSPresentationGUI&ref_id=1544

⁵ Szerk.: GYERTYÁNFY Péter: *A szerzői jogi törvény magyarázata*, Budapest, Complex

A BH1992. 389. szám alatt közzétett jogesetben a Kúria egy szoftver létrehozására irányuló szerződés hibás teljesítésével kapcsolatban a szerződést felhasználási szerződésnek tekintette és az Szjt. speciális rendelkezéseire tekintettel hozta meg ítéletét. Így a kijavítás utáni alkalmatlanság ellenére sem ítélte jogszerűnek a felhasználó elállását, hanem a szerzőt illető díj mérséklését rendelte el. A BH 2015. 11. szám alatt közzétett jogesetben a Kúria szintén arra az eredményre jutott, hogy a felek szerződése, amelynek tárgya egy informatikai rendszer létrehozása volt, ami szerzői alkotásnak minősül, jövőben megalkotandó szerzői műre vonatkozó felhasználási szerződés. Hibás teljesítés esetén ezért az alperes csak az Szjt. 49. § (1)-(4) bekezdéseiben meghatározott szavatossági jogokat és az itt meghatározott módon érvényesíthette, a Ptk. szabályainak alkalmazása nem lehetséges.

A Fővárosi Ítéltábla közzétett döntésében az alperes és a szobrászművész felperes a 2008. január 16-án kelt, vállalkozási szerződésnek nevezett megállapodást kötött. Ebben megállapodtak arról, hogy a felperes megtervezi és 2008. március 31-ig kivitelezzi F. M. bronz emlékszobrárt, mészki alapzattal. A felek a díjat vállalkozói díjként jelölték meg, akként, hogy az tartalmazta a teljes kivitelezést, a tervnek az 1:1 viaszmodell elkészítésének, a bronzöntésnek, a cizellálásnak és a patinázásnak, valamint a mészki talapzatnak az anyagköltségeit és munkadíját, továbbá a szobornak a felállítás helyszínére történő szállításának díját is. A szobrász az alperes megrendelő szerint késedelembe esett, ezért a vállalkozási szerződésre irányadó Ptk. szabályok szerint elállt a szerződéstől. A szobrász felperes szerint, az alperesnek az Szjt. rendelkezési alapján nem volt joga az elállásra. Az eljáró másodfokú bíróság rámutatott, hogy bár a felek közötti megállapodás vállalkozási szerződés elnevezéssel lett megszövegezve, tartalmából azonban kitűnik, hogy egy szobor, azaz egy szerzői jogvédelem alatt álló mű megalkotására vonatkozott. A szerződés tehát jövőben alkotandó műre vonatkozó szerződésnek minősül, amelyre az Szjt. 49. §-ában írt rendelkezések az irányadók. A felperes elkészítette a szobor viaszmodelljét, amellyel a mű lényegében létrejött, mivel a végső formát jelentő bronzba öntés a művön semmilyen változtatást nem eredményez. Az Szjt. 49. §-ának (1) és (3) bekezdése alapján felhasználó csak meghatározott feltételek fennállta esetén állhat el a jövőben alkotandó műre vonatkozó felhasználási szerződéstől. Mivel

ezek a jogszabályi feltételek nem következtek be, az alperes elállása jogszerűtlen volt, ezért a szerződésben kikötött díj megfizetésére köteles.⁶

A BH1992. 96. szám alatt közzétett jogesetben a bíróság egy grafikusművész által embléma-, levélpapír-, boríték- és névjegykártyatervek, illetve azok mintadarabjai elkészítésére irányuló szerződést is felhasználási és nem vállalkozási szerződésnek minősített.

A fentiekben már utaltunk rá, hogy az iparjogvédelem hatálya alá tartozó alkotások esetében elfogadott, ha a jövőben megalkotandó műre vonatkozóan vállalkozási szerződést kötnek a felek, ugyanakkor ebből gyakran kimarad a felhasználásra vonatkozó rész. A jövőben megalkotandó szerzői műveknél bár a bírói gyakorlat nem fogadja el a vállalkozási szerződés megkötését, az a gyakorlatban mégis előfordul, aminek az oka az, hogy a jövőben megalkotandó szerzői műre irányuló felhasználási szerződés csak a mű elfogadását és a hibás teljesítést, valamint a felhasználást szabályozza, de a mű létrehozásának folyamatára nem tér ki. *Ezeket a vállalkozási szerződéseket a bíróság az Szjt. hatálya alá tartozó felhasználási szerződésként minősíti, ugyanakkor itt is tipikus hiba, hogy miután a felek tartalmukban is vállalkozási szerződést kötöttek, nem rendelkeztek a felhasználásról.* További problémaként jelentkezik, hogy a vállalkozási szerződést szóban is meg lehet kötni, az Szjt. szerinti felhasználási szerződést csak írásban. A szóban megkötött vállalkozási szerződések Szjt. hatálya alá tartozó, írásban kötendő felhasználási szerződéssé minősítése így azt eredményezi, hogy e felhasználási szerződések a kötelező alakítás hiányában érvénytelenek.

Az eljáró bíróságoknak emiatt egyszerre akár több problémát is orvosolniuk kell ítéleteikben.

BDT2006. 1468 szám alatt közzétett jogesetben felperes egy grafikusművész, aki az alperessel 2002. novemberében szóbeli megállapodást kötött, amely szerint az ún. LOGICO rendszerhez tartozó kiadványok illusztrálását vállalta meghatározott díj ellenében. Az alperes az elkészült kiadványokat nyomdai úton sokszorosította és oktatócsomagban használta fel. Az alperes a felperes részére vállalkozói díj címén többször fizetett, utolsó alkalommal azonban nem annyit, mint amit felperes számlázott. Felperes ezért több jogcímre is hivatkozással keresetet indított. Ezek egyikeként 300.000,-Ft-ot követelt szerzői jogdíj címén,

---

⁶ Fővárosi Ítélet tábla 8.Pf.20.807/2010/4. határozata (COMPLEX jogtárban: FIT-H-PJ-2010-946. bírósági határozat).

művének sokszorosítás útján történő felhasználása miatt. Előadta, hogy az alperes vele felhasználói szerződést nem kötött, és arról sem tájékoztatta, hogy a művet hány példányban nyomtatta ki. Az alperes a kereset elutasítását kérte. Hivatkozott arra, hogy a megállapodás szerinti vállalkozói díj magában foglalta a szerzői jogdíjat is.

Az eljáró másodfokú bíróság megállapítása szerint, felperes jövőben alkotandó mű elkészítésére vállalt kötelezettséget. A szerzői teljesítéshez értelemszerűen szükséges a mű átadása, amely átadás a felhasználás lehetővé tétele céljából történik. A felperes az illusztrációt azért készítette, hogy azokat az alperes a kiadványokban szerepeltesse.

Tekintettel arra, hogy a felek megállapodása nem már meglévő, hanem a jövőben megalkotandó mű elkészítésére vonatkozott, a felek által kikötött díj egy része lehet vállalkozási díj - amibe beleértendők a szerző készkiadásai is -, más része pedig a felhasználónak járó szerzői jogdíj. Amennyiben a szerződés jövőben megalkotásra kerülő szerzői mű elkészítésére irányul, *vélelem szól amellett, hogy az átadott szerzői művet a megrendelő felhasználhatja, a megállapodás így egyúttal felhasználási szerződés. Vélelem szól ezért amellett is, hogy a szerződésben kikötött díj a felhasználás ellenértékét (a szerzői jogdíjat) is magában foglalja. Ennek ellenkezőjét a szerzőnek kell bizonyítania.*

Az ítéletábra megjegyezte, hogy a felhasználási szerződés érvényességét ugyan az Szjt. írásbeli alakhoz köti (45. § (1) bekezdés), azonban *egységes a bírói gyakorlat abban, hogy szerzői jogi felhasználási szerződésnek minősül a szerzői műre vonatkozóan szóban kötött szerződés akkor is, ha azt az alakiság megsértésével kötötték* (BH1993. 295). Ez esetben a felek jogviszonyát a Ptk. 237. § (2) bekezdésének megfelelően kell elbírálni, azaz a szerződést a határozathozatalig terjedő időre a bíróság hatályossá nyilvánítja és rendelkezik az ellenszolgáltatás nélkül maradó szolgáltatás megtérítéséről (BH1994. 129).

A BDT2008. 1862. szám alatt közzétett jogesetben is hasonló eredményre jutott a másodfokon eljáró ítéletábra. *A felhasználási szerződés lényegi ismérve, hogy a szerző a felhasználásra ellenérték fejében engedélyt ad. A jövőben megalkotandó műre vonatkozó szerződés esetében, amennyiben a felhasználó elfogadja az elkészített művet és megfizeti a díjat, megszerzi a mű felhasználására a szerződésben meghatározott terjedelmű felhasználási jogot is. Ezért a kikötött díj - a felek ellenkező megállapodásának hiányában - fedezi az engedély alapján megszerzett jog és az elvégzett tevékenység ellenértékét is.*

A fentiekben leírtak alapján joggal vetődik fel a kérdés, hogy az építészeti-műszaki tervek, mint szerzői alkotások elkészítésére irányuló tervezési szerződés, ami a Ptk.-ban szabályozott vállalkozási szerződés altípusa, hogyan viszonyul az Szjt.-ben szabályozott felhasználási szerződéshez?

2. A tervezési szerződés, mint vállalkozási altípus és mint felhasználási szerződés

A tervezési szerződés alapján a vállalkozónak két fő kötelezettsége van: a tervezőmunka elvégzése, melynek eredményeként a terv, vagy a tervdokumentáció elkészül és a létrehozott mű átadása megrendelő részére. Megrendelő fő kötelezettsége a mű átvétele és a tervező munkája ellenértékének, a tervezői díjnak megfizetése.⁷

Az Szjt. az *építészeti alkotást és annak tervét is szerzői alkotásnak minősíti*⁸, szerzői alkotás továbbá a műszaki létesítmény terve, amennyiben annak egyéni, eredeti jellege van. A védelem nem csak a tervre, hanem magára az épületre is kiterjed.

Az Szjt. a jogi védelem feltételül csupán az egyéni, eredeti jelleget szabja, függetlenül attól, hogy annak milyen az esztétikai megítélése. A Kúria egyik eseti döntésében kifejtette, szerzői jogi védelemben részesül minden olyan mű, amelynek formáján az alkotó szellemi tevékenységéből fakadó eredetiség jegyei felismerhetők, függetlenül attól, hogy az alkotás milyen esztétikai értékelést vált ki.⁹

A Ptk. szerinti tervezési szerződés alapján tehát szerzői jogi védelem alá tartozó építészeti terv is születhet, ami speciális helyzetet teremt. A Ptk.-ban erre a tevékenységre nevesített vállalkozási szerződési altípust, mint jövőben létrehozandó alkotásra irányuló szerződést, nem lehet az Szjt. hatálya alá tartozó felhasználási szerződéssé átminősíteni.

---

⁷ Ptk. 6:251. §

⁸ A harmadik Szjt. szabályozástechnikai megoldása az volt, hogy nem a törvény, hanem annak végrehajtási rendelete tartalmazta a példálózó felsorolást a szerzői alkotásokra vonatkozóan, azonban abban csak az építészeti alkotások, épület-együttesek, illetőleg a városépítészeti együttesek *tervei*, valamint a műszaki létesítmények *tervei* szerepeltek, mint védendő alkotások. Az *épület, mint védendő szerzői alkotás* nem volt nevesítve. A terv szerzői jogi védelmétől az épületre is kiterjedő szerzői jogi védelemig tartó jogfejlődés útjáról részletesen Bakos Kitti-Nótári Tamás: Az építészeti alkotások szerzői jogi védelmének fejlődéstörténete című munkájában olvashatunk. In.: Magyar Jog 2011. 9. szám

⁹ BH1980. 332.

Ekkor, az eddig vázoltakhoz képest, egy fordított helyzet áll elő, nem a vállalkozási szerződést minősítik felhasználási szerződésnek, hanem a tervezési vállalkozási szerződés lesz szükségképpen felhasználási szerződés. A tervezési szerződés eredményeként létrehozott és teljesítéskor átadott szerzői alkotásnak minősülő tervet ugyanis megrendelő – mint fentebb jeleztem – nem használhatja fel úgy szabadon, mint általában, a vállalkozási szerződések alapján átadott műveket. A „felhasználás szabadságának” gátat szabnak a szerző vagyoni jogait védő törvényi előírások. Az építészeti tervek szerzői jogi felhasználásának minősül pl. az építési engedélyezési hatósági eljárásban történő felhasználás, a helyszínen történő kivitelezés, az engedélyezési tervekből kiviteli tervek, vagy ún. tendertervek készítése, felmérési tervként való felhasználása, stb.

Az építészeti terv, mint szerzői alkotás más, mint a vállalkozási szerződés eredményeként általában létrehozott művek, azokhoz képest többlettértéke van, ami a felhasználásban realizálódik, ezért a felhasználás tartalmáról külön rendelkezni szükséges.

A vázolt jogszabályok, illetve bírói gyakorlat tükrében egy további kérdés is felvetődik: A szerzői alkotásnak minősülő terv létrehozására irányuló tervezési-vállalkozási szerződés esetében, melyik törvény, a Ptk., vagy az Szjt. jövőben megalkotandó műre vonatkozó felhasználási szerződésnél lefektetett rendelkezései irányadók a hibás teljesítésre? Ugyanis e jogintézményt illetően, a két törvény rendelkezései átfedésben vannak és eltérnek, összességében az Szjt. szabályai kedvezőbbek a tervezőre nézve.

A Ptk. alapján, ha teljesítéskor a terv kellékszavatossági hibában szenved, megrendelő kijavítást, vagy kicserélést igényelhet. A tervek egyediségére való tekintettel a kicserélés nem jöhet szóba, csak a kijavítás, ami nem mond ellent a Ptk.-nak, mert a 6:159. § (2) bekezdés a) pont szerint a jogosult nem választhat többek között a kicserélés, vagy kijavítás között, ha a választott kellékszavatossági jog teljesítése lehetetlen. Az Szjt. alapján is a kijavítás minősül elsődleges igénynek a jogosult oldalán. Az Szjt. 49. § (3) bekezdés szerint elállásnak a jogosult részéről akkor van helye, ha a szerző a kijavítást alapos ok nélkül megtagadja, vagy határidőre nem végzi el. A Ptk. 6:159. § (2) bekezdés b) pont alapján elállásnak akkor van helye, ha a kötelezett a kijavítást nem vállalta (kicserélést a fentiek szerint mellőzzük), a kijavítást megfelelő határidőn belül, a jogosult elvárásainak megfelelően, a jogosult érdekeinek sérelme nélkül nem végzi el, vagy nem tudja elvégezni, vagy ha a jogosultnak a kijavításhoz fűződő érdeke megszűnt, másként, a hibás

teljesítéssel összefüggésben érdekmúlás következett be. Jelentéktelen hiba miatt elállásnak nincs helye. Az Szt. az érdekmúlás miatti elállást nem teszi lehetővé. A Ptk. alapján, amennyiben az elállás feltételei nem állnak fenn, vagy a jogosult nem kíván elállni, akkor az ellenszolgáltatás arányos leszállítását lehet igényelni. Az Szt. 49. § (4) bekezdés értelmében mérsékelt díjazás akkor jár a szerzőnek, ha a mű javítás után sem alkalmas a felhasználásra. A Ptk. értelmében, ekkor a jogosultnak lehetősége van az elállásra. A szerzői műnek a kijavítás utáni felhasználásra való alkalmatlansága sem eredményezi ugyanakkor a felhasználó díjfizetés alóli mentesülését, hanem ilyenkor a szerzőt mérsékelt összegű díjazás illeti meg, vita esetén ennek mértékéről a bíróság dönt.

Áttekintve a közzétett bírósági döntéseket, többnyire az körvonalazódik, hogy a szerzői alkotást létrehozó tervezés esetén is, az átadáskor felismert hibás teljesítésre a Ptk. rendelkezéseit tekintették irányadónak. Ennek valószínűsíthető oka, hogy a Ptk. által nevesített szerződéstípus miatt, a Ptk. tűnik dominánsnak, fel sem merül a szerződés teljesítése körüli jogvitában az Szt.-re hivatkozni, illetve az, hogy viszonylag kevés olyan eset van, tekintettel arra, hogy a tervek hibái jellemzően a kivitelezés alatt, vagy az építmény használatbavételét követően törnek felszínre, mikor a tervhibát a megrendelő már átadáskor felismeri.

A Szegedi Ítéltábla Polgári Kollégiumának vitaanyaga alapján Kemenes István írt a vállalkozási és megbízási szerződés elhatárolási kérdéseiről.¹⁰ Ebben arra a következtetésre jutott, hivatkozva a Dr. Kovács László által írott cikkekre¹¹ is, hogy hibás teljesítésnél a Ptk. szabályai irányadóak, nem az Szt. rendelkezései. A két cikkben a szerző azonos nyomvonalon haladva jut arra a következtetésre, hogy a tervezési szerződést a Ptk. polgári jogi szerződésnek nevesítette, ezért egyértelmű, hogy alkalmazni kell a hibás teljesítésre vonatkozó szabályokat is. A szerző utal a hatályon kívül helyezett Ptk. tervezési szerződésének azon rendelkezésére, mely, ha a tervezésnek szerzői mű a tárgya, akkor a kutatási szerződés egyes passzusait kell a megrendelőt, illetve tervezőt illető rendelkezési jog (szerzői vagyoni jogok) alakulására alkalmazni. A szerző úgy véli, ha a Ptk. még a szerzői jogok rendezésére is kitér, nem

---

¹⁰ DR. KEMENES István: A vállalkozási és a megbízási szerződés elhatárolási kérdéseiről, különös tekintettel az eredmény-orientált („sikerdíjas”) szerződésekre, 5. o. <http://www.szitb.hu/doc/polgari/vallszerz.pdf>.

¹¹ KOVÁCS László: A hibás teljesítésért való felelősség a szerzői művek esetében, Cég-hírnök 2006. évi 2. szám 12-14 o. és A szerzői alkotás sokarcúságáról, Magyar Jog 2006. évi 5. szám, 291. o

hagyva teret az Szjt.-nek, akkor valóban a Ptk-át kell irányadónak tekinteni.

Egy olyan közzétett jogeset van, a BH1992. 524., ahol a bíróság hibás teljesítés esetén a szerzői jogi törvény rendelkezéseit tekintette irányadónak.

A jogeset szerint, H. M. és V. É. belsőépítészek, 1990. június 5-én szerződést kötöttek az alperessel. Ebben egy apartman ház belsőépítészeti tervezési munkáinak az elvégzését vállalták. A tervdokumentáció átadását követően alperes arról értesítette a művészeket, hogy a H. M. által készített részt el tudják fogadni, de V. É. terveit nem, mert kivitelezésre alkalmatlan, így H. M. része sem használható. Felkérték H. M.-t, hogy a teljes munkát V. É. helyett is készítse el szeptember 30. napjáig. Alperes későbbi levelében megjelölte V. É. tervével kapcsolatos kifogásait azzal, hogy átfedéseket tartalmaz, nem egyezik a költségvetési kiírással, illetőleg hogy nem tudja elfogadni a társalgó tervében szereplő, a kétszintes lakások lépcsőire vonatkozó, a gipszrubic megoldásokat és a szépségszalonn megoldását. Alperes a kijavított terveket nem vette át, időközben másik építésztől rendelte meg a terveket. Az alperes szerzői jogdíját nem fizetett, amely megfizetése iránt indult a per.

Az eljáró másodfokú bíróság megállapította, hogy a művészek és az alperes szerzői jogi védelem alatt álló, a jövőben megalkotandó műre kötöttek felhasználási szerződést. Ebben az esetben a felhasználó akkor állhat el a szerződéstől, ha indokolt esetben megfelelő határidő tűzésével a művet kijavításra visszaadja, és a szerző a kijavítást alapos ok nélkül megtagadja, illetve határidőre nem végzi el. Ezek a feltételek hiányoztak, így az elállás nem volt jogszerű, az alperes köteles a kikötött díjat megfizetni. A bíróság rámutatott arra is, hogy az elsőfokú bíróság, valamint az alperes alaptalanul hivatkozott a perben a Ptk. hibás teljesítést szabályozó passzusára. *A teljesítés a perben elbírált jogvitában nem a Ptk.-ban szabályozott szerződésen alapuló szolgáltatásra vonatkozott. Az alperesek szerzői jogi védelme alatt álló művet szolgáltatottak, amelyre a szerzői jogi törvény rendelkezései az irányadók.*

Vajon kinek van igaza, lehet-e minden kétséget kizáró választ adni arra a kérdésre, hogy melyik törvény rendelkezéseit kell irányadónak tekinteni? Álláspontom szerint, az új Ptk. megváltozott rendelkezéseire is figyelemmel, nem adható egyértelmű válasz. Miután mindkét jogszabály törvényi szintű, a jogszabályi hierarchia nem segít. Az Szjt. Ptk-át mögöttes joganyagként felhívó 3. §-a alkalmazhatósága nem egy-

értelmű, mert az exponált kérdés szempontjából nem feltétlenül az Szt. a speciális, illetve, épp ez nem eldönthető.

Ha azt nézzük, hogy a Ptk. tartalmaz egy nevesített szerződést, a vállalkozási szerződést, a tervek létrehozására – ilyenformán ez egyedibb, mint a valamennyi szerzői alkotás jövőbeni felhasználására irányuló általános felhasználási szerződés – ráadásul e szerződés szabályai az elkészült mű átadására is kiterjednek, továbbá a Ptk. rendezi a vállalkozási szerződés hibás teljesítése esetén követendő eljárást, akkor a Ptk. szabályai tűnnek irányadónak.

Nézhetjük azonban a helyzetet másként is. Tekintve, hogy a Ptk.-hoz viszonyítva az Szt. szabályai speciálisak¹², szerzőt védő szemléletűek, a Ptk. a tervezési szerződést lényegileg vállalkozási szerződésként és nem szerzői alkotás létrehozására irányuló szerződésként szabályozza, és a tervezési vállalkozási szerződések között speciális helyzet az, amikor a létrehozott mű egyben szerzői alkotás, akkor erre az esetre, az Szt. tűnik irányadónak.

A leírt anomáliát legkönnyebben a felek szerződésükben tudnák feloldani – miután mindkét törvény érintett rendelkezései diszpozitívek –, ha a tervezési-vállalkozási szerződésben rendelkeznek arról, hogy hibás teljesítés esetén, melyik törvényt tekintik irányadónak.

3. A tervezési szerződés, mint felhasználási szerződés felhasználásra irányuló tartalma

Az alábbiakban összefoglalom, hogy a szerzői mű létrehozására irányuló építészeti-műszaki tervezési szerződésben, mint felhasználási szerződésben is, az Szt. rendelkezéseire és az építészeti terv jellegére figyelemmel, mire szükséges kitérni:

- *a felhasználó személyének a meghatározása*, illetve annak rögzítése, hogy a felhasználó jogosult-e harmadik személynek jogait átengedni (pl.: családi ház engedélyezési tervének megrendelője jogosult a telek/ingatlan eladása esetén a szerződésből eredő felhasználási jogait az ingatlan megszerzőjének átengedni; engedélyezési terv megrendelője jogosult a tervet tenderterv készítésre, kiviteli terv készítésre felhasználni, illetve azt más tervezőtől megrendelni, stb.);

---

¹² Az Szt. és Ptk., különösen a felhasználási szerződés és Ptk. szabályainak viszonyáról lásd még: FALUDI Gábor: *A felhasználási szerződés*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1999., 19-20. o.

- *milyen felhasználási módokra terjed ki az engedély,*
  - többszörözés pl.: kivitelezés, tenderterv készítés, kiviteli terv készítés, utánépítés, makett készítése;
  - felmérési tervként való felhasználás;
  - átdolgozás (ezt kifejezetten ki kell kötni, azt utóbb nem lehet a szerződésbe beleértelmezni);
  - hatósági eljárásban való felhasználás;
  - kiállítás;
  - reklámozás, lapban való megjelentetés;
  - a mű jellegzetes alakjának felhasználása (pólón, emléktárgyakon, reklámban, stb.);
  - a műpéldányoknak a megengedett felhasználási módokhoz szükséges digitális, vagy nyomdai úton történő másolása, stb.;

- *a felhasználási jog területi hatálya,* ez nyilvánvalóan a tervezés helyszínéként meghatározott ingatlanhoz kapcsolódik, de például a gyártó megrendelésére készült könnyűszerkezetes házak tervei esetén lényeges annak rögzítése, hogy azok országon belül, vagy országhatáron kívül is felhasználhatók, utánépítésnél, helyhez esetleg kevésbé kötött belső-építészeti terveknél is (szállodaláncok, üzletláncok, franchise üzletek belső terve), lehet a felhasználás helyének jelentősége;

- *a felhasználási jog időbeli hatályának meghatározása* általában nem szükséges, de egyes esetekben indokolt lehet, pl.: az engedélyezési tervek készítésénél, hogy azok meddig felhasználhatók, mert az új Ptk. az ún. *korszerűségi felülvizsgálat* intézményét már nem tartalmazza. A régi Ptk. alapján, ezt akkor lehetett kérni a tervezőtől, ha a terv átadásától számítva három év eltelt anélkül, hogy a kivitelezés megkezdődött volna, e felülvizsgálat hiányában, a tervezővel szembeni objektív szavatossági igények érvényesíthetősége megszűnt. Az új Ptk.-ban már nincs ilyen jelentősége a kivitelezés kezdő időpontjának, így akár a több év eltelte miatt korszerűtlenné vált tervek is engedélyeztetetők, kivitelezhetők, szélesebb kaput tárva ezzel a tervezői felelősség elé.

- *A kizárólagos jogról való rendelkezés, ezt kifejezetten ki kell kötni,* ez azt jelenti, hogy csak a jogszerző használhatja fel a művet, a szerző másnak nem adhat felhasználást, azaz nem adhatja át az építészeti-műszaki tervet felhasználásra másnak és maga is csak akkor marad az átadott felhasználási módokra jogosult (pl.: reklámozás, referenciakénti,

portfoliókénti felhasználás), ha ezt a szerződésben kikötötték.¹³ E jogról való rendelkezés tehát a megrendelő érdekeit szolgálja, neki kell ragaszkodni e kikötéshez. Általában az építészeti-műszaki tervek annyira egyediek, egy helyszínre alkalmazhatók, hogy kizárólagos kikötés hiányában is csak a megrendelő tudja azokat felhasználni. Előfordult azonban olyan, hogy egy pályázat több indulója, erről nem tudva, ugyanazon tervezővel tervezte a pályázati dokumentáció részét képező építészeti-műszaki terveket, és az mindegyikük számára ugyanazt a tervet adta át. A kizárólagos jog kikötése itt jó megoldás lehetett volna. Előfordul az is, hogy a tervező megtervez egy háztípust, referenciaként ezt mutatja más megrendelőknek is, akik szintén ugyanazt kérik, vagy maga a tervező dolgozik ugyanazzal a már korábban elkészített tervvel, csak minimálisan alakítva rajta a megrendelők igényéhez mérten, illetve a helyszíni adaptációhoz szükséges mértékben. Ha, a megrendelő el szeretné kerülni, hogy az adott településen, vagy országon belül több ugyanolyan ház épüljön, mint az övé, akkor él a kizárólagos jog kikötésével, a mások általi másolástól azonban ez sem véd. Természetesen, azokban az esetekben, mikor ún. típustervek felhasználásáról van szó, azaz ugyanazt a tervet, erről tudva, többen is felhasználják, kizárólagos jog kikötése nem jöhet szóba;¹⁴

- a felhasználásért járó díj, hiszen az Szjt. 42. § (1) bekezdés alapján a felhasználó a felhasználásért köteles díjat fizetni. Az építészeti-műszaki tervezési szerződés alapján fizetendő díj ekkor két részből áll, a vállalkozási díjből (tervezési munkadíj), és szerzői felhasználási díjből.

---

¹³ Szjt. 43. § (1) bekezdés

¹⁴ Magyarországon az ötvenes évektől terjedt el a később Kádár-kockának nevezett háztípus, amit a szomszédok egymásról másoltak, majd később hasonló típustervek is születtek. Ezekből a házakból becslések szerint, mintegy nyolcszáz ezer áll az országban. A típustervezésre később is találunk példákat, a Kós Károly Egyesülés építészeti több típustervet is készítettek például a 2011-es pusztító tiszai árvíz után állami segítséggel újjáépült Felsőzsolcára, majd a vörösiszap-katasztrófát követő rehabilitáció során Devecserre és Kolontárra, Kvadrum Építész Kft. 2012-ben pedig a devizahiteleseket befogadó ócsai szociális lakópark területére. Legújabbban az építésügy átalakítását célzó intézkedési tervről és a hozzá kapcsolódó feladatokról szóló 1567/2015. (IX. 4.) Korm. határozat Mellékletének 1.5. pontjában lehet olvasni típustervekről, mely szerint a lakossági építkezések támogatása és az épített környezetünk minőségének növelése érdekében tájegységi karaktereket hordozó Nemzeti Mintaterv-katalógust kell kidolgozni, amely a műszaki dokumentációhoz kapcsolódóan tartalmazza a tételes anyag és munkaidő ráfordítás kimutatását. Típusterveket nem csak állami megrendelésre szoktak készíteni, a könnyűszerkezetes házak is többnyire típustervek alapján készülnek, ahol a forgalmazó, kivitelező rendeli meg azokat.

A gyakorlatban előfordul, hogy a felek nem rendelkeznek az építészeti-tervezési szerződésben a felhasználásról, így az érte fizetendő díjról sem.

A felhasználás időbeli és területi hatályára, a felhasználási módra, a felhasználás terjedelmére ilyen esetben az Szjt. kiegészítő rendelkezései, illetve a bírói gyakorlat vonatkozó eredményei alkalmazandók:

- az irányadó és fentebb már említett egységes bírói ítélkezési gyakorlat szerint, a tervezési szerződés ekkor is részben felhasználási szerződés, mely alapján megengedett a felhasználás, a vállalkozási díj pedig egyben a felhasználás díja is;

- a felhasználás területi hatálya a Magyar Köztársaság területe;¹⁵

- időbeli hatály meghatározásának hiányában, a felhasználás tartama a szerződés tárgyát képező műhöz hasonló művek felhasználására kötött szerződések szokásos időtartamához igazodik, ez a bírói gyakorlat szerint, a teljes védelmi időt jelenti;

- a felhasználás nem terjed ki az átdolgozásra;

- a felhasználás nem kizárólagos;

- a felhasználási jog harmadik személynek nem átadható;

- a felhasználás módjára vonatkozóan a bírói gyakorlat egységes abban, hogy az a szerződés céljának megvalósításához elengedhetetlenül szükséges felhasználási módokra terjed ki (pl.: engedélyezési terv szerződés célja szerinti felhasználása az építésügyi hatósági engedélyeztetés, a közvetlen kivitelezés és a műpéldány ezekhez szükséges másolása. A kiviteli terv készítése mással nem, mert ehhez e jogot át kellene engedni 3. személy tervezőnek. Felhasználó felhasználási jogait csak a szerzőtől eredő kifejezett engedély esetén engedheti át másnak.)

A leírtak alapján látható, hogy a tervezési szerződés, mint Ptk.-ban nevesített vállalkozási szerződési altípus, ha annak eredményeként szerzői alkotásnak minősülő építészeti terv születik, számos olyan jogkérdést vet fel, melynek megoldása nem olvasható ki egyértelműen a tételesjogi szabályokból. Ez tehát egy különleges, mondhatni „öszvér” szerződés, amelyben a Ptk. és az Szjt. szabályai együtt élnek, helyenként megfejthetetlen összefonódásban.

---

¹⁵ Szjt. 43. § (1) bekezdés.